

Moşe'nin Ölümü, Moşe'nin Yaşamı

Vezot Aberaha

Ve işte, Moşe, tıpkı bunca yıl öncesinde Midyan'da bir çobanken, alevler içinde yanan bir çalılık manzarasını fark edip hem kendi yaşamını hem de dünyanın ahlaki ufuklarını değiştiren Çağrı'yı duyduğu zaman olduğu gibi, yine bir dağın tepesinde Tanrı'yla baş başyken vefat etmektedir.

Sadeliğiyle insanı derinden etkileyen bir sahnedir bu. Büyük kalabalıklar yoktur. Ağlama yoktur. Yakınlık ve aynı zamanda mesafe duygusu son derece baskındır. Moşe ülkeyi uzaktan görür, ama oraya hiçbir zaman varamayacağını zaten bir süredir bilmektedir. Ne eşi ne de çocukları yanındadır veda etmek için; onlar anlatımdan kaybolalı çok olmuştur. Liderliğin yüklerini bu kadar uzun süre boyunca paylaşmış olduğu ablası Miryam ve ağabeyi Aaron kendisinden önce ölmüşlerdir. Öğrencisi Yeoşua onun halefi konumuna gelmiştir. Moşe, “yalnız inanç adamı” haline gelmiştir – tek başına bile olsa hiçbir insanın Tanrı'yla birlikteyken yalnız olmadığı gerçeği dışında.

Bu son derece kederli bir andır, ama Tora'nın Moşe'ye verdiği veda payesi – bunu ister Yeoşua yazmış isterse de Tanrı'nın dikte ettirmesiyle gözlerinde yaşlarla kendisi yazmış olsun¹ – emsalsiz ve aşılabilir niteliktedir:

Yisrael'de, *A-Şem*'in yüz yüze bilmiş olduğu Moşe gibi bir peygamber daha asla çıkmadı – ne *A-Şem*'in, Mısır'da Paro'ya, tüm tebaasına ve tüm ülkesine karşı yapmak üzere onu göndermiş olduğu tüm işaretler ve harikalar açısından, ne de Moşe'nin, Yisrael'in gözleri önünde kuvvetli bir elle ve dehşet verici bir güçle gerçekleştirmiş olduğu tüm eylemler açısından. (Devarim 34:10-12)

¹ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Baba Batra 15a.

Moşe insanların zaman zaman yaptıkları, ‘tarihteki en etki sahibi insanlar’ listelerinde pek ender görülür. Onunla özdeşleşmek, adanmışlığı açısından Avraam’la, karizması açısından David’le veya ümit senfonileri açısından Yeşayau’yla özdeşleşmekten daha zordur. Avraam’ın ölümü ile Moşe’nin ölümü arasındaki tezat son derece keskindir. Avraam hakkında Tora şöyle demektedir:

“Sonra Avraam son nefesini verip, ileri bir yaşta, yaşlı ve doygun bir şekilde öldü ve halkına katıldı.” (Bereşit 25:8)

Avraam’ın ölümü dingindi. Birçok sınavla yüzleşmiş olsa da, Tanrı’nın kendisine vermiş olduğu sözlerin yerine gelmesinin ilk aşamalarını görece kadar yaşamıştı. Bir oğlu olmuştu ve Erets Yisrael’de en azından ilk toprağını satın almıştı. Torunlarının yapacağı uzun yolculuktaki ilk adımı kendisi atmıştı. Burada bir kapanış, bir tamamlama duygusu mevcuttur.

Bunun aksine, Moşe’nin yaşlılık dönemi dingin olmaktan çok uzaktır. Hayatının son ayı içinde, dinçliğinden hiçbir şey kaybetmemiş bir halde, halka yalın bir açık sözlülükle meydan okumaktadır. Tam da onların, Yarden Nehri’ni geçmek ve ülkeye girmek için hazırlanmakta oldukları anda, Moşe onları, kendilerini bekleyen sınavlara karşı uyarmaktadır. En büyük sınav, demektedir Moşe, yoksulluk değil, varıllık; kölelik değil, özgürlük; çölde evsizlik değil, evin konforu olacaktır. Bu sözleri okuyan kişi, Dylan Thomas’ın “Gitme o güzel geceye usulca”² şiirini hatırlayacaktır. Moşe’nin yüz yirmi yaşında söylediği sözler, en az hayatının daha önceki herhangi bir aşamasında olduğu kadar büyük bir tutkuyla yüklüdür. Emekli olmaya hazır bir adam değildir karşımızdaki. En son ana kadar hem halka hem de Tanrı’ya meydan okumaya devam etmektedir.

Moşe’nin yaşamından – ve ölümünden – neler öğreniyoruz?

1. Her birimiz için, hatta içimizdeki en büyük insan için bile, geçemeyeceği bir Yarden, giremeyeceği bir arz-ı mev’ûd, erişemeyeceği bir hedef vardır. Rabi Tarfon “Görevi tamamlamak sana kalmadı, ama ondan elini çekmekte de özgür değilsin” (Mişna Avot 2:16) derken kastettiği tam olarak buydu. Bizim başladığımız şeyi başkaları sürdürecektir. Önemli olan bizim bu yolculuğu üstlenmiş ve yerimizde saymamış olmamızdır.
2. “Mezarını kimse bilmedi” (Devarim 34:6) Moşe ile, mezar yerleri birer anıt, türbe, hac yeri haline gelen diğer uygarlıkların kahramanları arasındaki tezat ne kadar da büyüktür. Tora tam da bunun önüne geçmek için, Moşe’nin nerede gömülü olduğunu kimsenin bilmediğinde ısrar etmektedir. Biz, en büyük hatanın, insanoğullarına sanki birer ilahmış gibi tapmak olduğuna inanırız. İnsanlara hayranlık duyarız; ama onlara tapmayız. Bu, hiç de küçük olmayan bir farktır.
3. Yalnızca Tanrı mükemmeldir. Moşe’nin, halkın asla unutmamasını istediği şey budur. En büyük insan bile mükemmel değildir. Moşe bile günah işlemiştir.

² “Do not go gentle into that good night.”

Günahının ne olduğunu hâlâ biliyor değiliz – bu konuda çok fazla görüş vardır – ama Tanrı'nın, onun Vaat Edilmiş Topraklara girmeyeceğini söylemesinin nedeni, bir günah işlemiş olmasıdır. Şaşmaz yanılmaz hiçbir insan yoktur. Kusursuzluk yalnızca Tanrı'ya aittir. Ancak ve ancak göklerle yeryüzü arasındaki bu temel farka saygı gösterdiğimiz zaman Tanrı Tanrı ve insanlar insan olabilir.

4. Tora Moşe'nin günahını da saklamamaktadır. “Beni kutsal kılmadığınız için...” (Bamidbar 20:12). Tora kimsenin günahını saklamaz. Büyüklerin en büyüğü hakkında dahi korkusuzca dürüsttür. Kötü şeyler, insanların günahlarını saklamaya çalıştığımız zaman meydana gelir. Yakın dönemde dindar Yahudilerin dünyasında, bazısı cinsel, bazısı mali bazıları da diğer türlerden olmak üzere bunca skandalın ortaya çıkmasının sebebi budur. Dindar insanlar gerçeği gizledikleri zaman bunu en yüksek niyetlerle yaparlar. Bir *hilul A-Şem*³ durumunu önlemek isterler. Ama bunun sonucu, kaçınılmaz olarak, daha büyük bir *hilul A-Şem* olur. Bu gibi sahte sofuluk, en büyük insanların bile noksanları olabileceğini inkâr etmek, çirkin ve kötü sonuçlara yol açar ve düzgün insanları dinden uzaklaştırır. Tora insanların günahlarını gizlemez. Bunu biz de yapamayız.
5. İyi bir yaşam sürmenin birden çok yolu vardır. İnsanların en büyüğü olan Moşe bile tek başına liderlik edemezdi. Aaron'un barışı tesis etme becerilerine, Miryam'ın cesaretine ve yetmiş ileri gelenin desteğine ihtiyacı vardı. Asla “Neden X kadar büyük bir insan değilim?” diye sormamalıyız. En büyük hata, kendiniz olmak yerine başka biri olmaya çalışmaktır. En iyi yaptığımız şeyi yapın ve sonra çevrenizi, şahsen zayıf olduğunuz noktalarda kuvvetli olan insanlarla sarın.
6. Gençliğin idealizmini hiçbir zaman kaybetmeyin. Tora yüz yirmi yaşında olan Moşe hakkında “Gözü keskinliğini kaybetmemiş, dinçliği onu terk etmemişti” (Devarim 34:7) demektedir.

Eskiden bu ikisinin birbirini tamamlayan ifadeler olduğunu düşünürdüm. Ama daha sonra ilkinin, ikincisinin açıklaması olduğunu fark ettim. Moşe'nin gözü keskinliğini kaybetmemişti, çünkü genç bir adamken sahip olduğu adalet tutkusunu hiç kaybetmemişti. Bu tutku, Devarim'de de, tıpkı Şemot'ta oldu gibi oradaydı. İdeallerimiz kadar genciz. Alaycılığa yol verirseniz hızla yaşlanırsınız.

7. Yanan Çalılık'ta Moşe Tanrı'ya “Ben bir söz adamı değilim... ağız ve dili ağır biriyim” demişti. Devarim – “Sözler” – kitabına geldiğimizde, Moşe, peygamberlerin en belagatlisi haline gelmiştir. Bazıları bunu şaşırtıcı bulurlar. Şaşırmalarına yer yoktur. “İnsana konuşma kabiliyetini kim verir?” dedi ona *A-Şem*... Senin konuşmana Ben yardım edeceğim ve sana ne söyleyeceğini Ben öğreteceğim.” (Şemot 4:11-12) Tanrı, hitabet kabiliyeti olmayan birini seçmişti;

³ Ç.N. Tanrı'nın İsmi'nin hakarete uğraması. Tanrı'ya bağlı olarak tanınan kişilerin yanlış davranışı, insanların doğrudan Tanrı'yı hor görmelerine yol açar.

böylece *bu kişi konuştuğu zaman insanlar konuşan kişinin o olmadığını, aslında onun aracılığıyla Tanrı'nın konuşmakta olduğunu anlayacaklardı*. Söyledikleri onun değil, Tanrı'nın sözleri olacaktı.

Tanrı'nın, ilk Yahudi çocuğun anne ve babası haline gelmeleri için özellikle çocuk sahibi olmaları normalde mümkün olmayan bir çifti – Avraam ve Sara – seçmesinin sebebi de buydu. Tanrı'nın, dünya karşısında Kendisi'nin şahitleri haline gelmeleri için, takvalarıyla öne çıkmayan bir halkı seçmesinin nedeni de buydu. *Büyükliğin en yüksek şekli, Tanrı'nın bereketlerinin dünyaya bizim kanalımızla akmasını sağlamak üzere kendimizi O'na açmaktır*. Koenlerin halkı mübarek kılma şekilleri budur. Bu onların şahsi *berahaları* değildir. Koenler sadece Tanrı'nın *berahasının* iletilmesini sağlayan kanaldır. Arzulayabileceğimiz en yüksek başarı, kendimizden daha büyük bir şeyin dünyaya bizim üzerimizden akmasını sağlamak üzere, sevgiyle, kendimizi başkalarına ve Tanrı'ya açmaktır.

8. Moşe halkı savunmuştur. Onlardan memnun muydu? Onlara hayranlık duyuyor muydu? Onlar tarafından seviliyor muydu? Tora bizi bu sorular hakkında hiçbir şekilde şüphede bırakmamaktadır. Ama işte, Moşe onları, sahip olduğu tüm tutku ve güçle savunmuştur. Günah işledikleri zaman bile. Tanrı'ya nankörlük ettikleri zaman bile. Altın bir buzağı yaptıkları zaman bile. Moşe onları savunmak üzere hayatını ortaya koymuştur. Tanrı'ya “Günahlarını bağışla – yoksa, beni yazmış olduğun kitabından sil” (Şemot 32:32) demiştir. Talmud'a göre, Tanrı, Moşe'ye bu dersi kariyerinin henüz en başına öğretmişti. Moşe halk hakkında “Bana inanmayacaklardır” (Şemot 4:1) dediği zaman, Tanrı “Onlar inançlıların evlatları olan inançlılardır ve sonunda inançsızlık gösterecek kişi asıl sen olacaksın” demiştir.⁴

Hayranlığı hak eden liderler, halkı – ortodoks olmayanları bile, seküler olanları bile, ortodokslukları başkalarınınkinden farklı bir tonda olanları bile – savunanlardır. Saygıyı hak eden insanlar, saygı gösteren insanlardır. Nefret edenlerden nefret edilecektir, başkalarına tepeden bakanlara tepeden bakılacaktır ve kınayanlar kınanacaktır. Bu, Yahudilikte temel bir ilkedir: *mida keneged mida*. Büyük olan insanlar, başkalarının büyük olmalarına yardımcı olanlardır. Moşe, Yahudi halkına nasıl büyük olacaklarını öğretmiştir.

Tora'nın Moşe'ye yönelik en büyük takdir ifadesi, onu *eved A-Şem*, yani Tanrı'nın hizmetkârı olarak adlandırmış olmasıdır. Bu nedenle Rambam her birimizin Moşe kadar büyük olabileceğini yazar.⁵ Çünkü hepimiz hizmet edebiliriz. Bizler, hizmet ettiğimiz amaçlar kadar büyüğüz ve gerçek bir tevazu ile hizmet ettiğimiz zaman, kendimizden çok daha büyük bir Kuvvet, içimizden akarak, Tanrısal Mevcudiyeti dünyanın içine getirir.

⁴ Şabat 97a.

⁵ Mişne Tora, İlhot Teşuva 5:2.

ŞABAT SOFRASI İÇİN SORULAR

1. Bu sekiz fikir içinde size en çok hitap edeni hangisi?
2. Bunların dışında Moşe'den öğrenebileceğimiz başka dersler ekleyebilir misiniz?
3. Nasıl Moşe gibi olup başkalarına büyük olmayı öğretebiliriz?

www.RabbiSacks.org   @RabbiSacks

The Rabbi Sacks Legacy Trust, PO Box 72007, London, NW6 6RW • +44 (0)20 7286 6391 • info@rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • All rights reserved